

## RUS ORYANTALİSTLERİN VAHİY İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Sultanbeg ALIEV\*

### Özet

Oryantalist bakış, Hz.Peygamber'e gelen vahiy reddetmek için çeşitli iddialar ortaya atmıştır. Bu iddialardan birincisi, ona gelen vahyin ilahi menşeli bir olgu olmadığı, aslında onun vahiy dediği şeyin bir tür "sara" nöbeti olduğu yolundaki savdır. Buna gerekçe olarak da vahyin gelişi sırasında Hz. Peygamber'de meydana gelen birtakım ruhsal değişimleri göstermektedirler. İkincisi, vahiy olgusunu "hayal görmek" veya "kahinlik" şeklinde anlayanlar da olmuştur. Ayrıca, vahiy "bilinçaltı" kavramıyla açıklamaya çalışanlar da vardır. Buna göre, Hz. Muhammed'in bilinçaltına bir fikir yerleştikçe, o, bu fikri vahiy olarak dışa aktarmıştır.

Bu makalede, Rus oryantalistlerin vahiy ile ilgili görüşlerini ele aldık ve üç başlık altında inceledik.

1. Hz. Muhammed'in Epilepsi Hastası Olduğunu İddia Eden Rus Oryantalistler
2. Hz. Peygamber'e Vahiy Gelişini "bilinçaltı" Kavramıyla Açıklamaya Çalışan Rus Oryantalistler.
3. Vahyin Kahinliğe Benzediğini İddia Eden Rus Oryantalistler

**Anahtar Kelimeler:** Rus Oryantalistler, Hz. Muhammed, Epilepsi, Vahiy, Peygamberlik.

## RUSSIAN ORIENTALISTS' OPINIONS RELATED TO REVELATION

### Abstract

Orientalist view suggested some various types of claims to refuse the revelation which came to prophet Muhammet. The first of these claims is that it is not

---

\* Dr., 05saliev05@gmail.com

a divine sourced revelation, actually the thing he calls as revelation is a kind of epileptic seizure. For this situation, they show the spiritual changes of prophet Mohammad during having the revelation. Secondly, there are some people who understand revelation as "imagining" or "prophecy". And also, there are some people who try to explain the revelation as "subconscious" terms. According to this when something comes to the subconscious of prophet Muhammet, he took it out as revelation.

In this essay, we tried to have the thoughts of Russian orientalists about revelation under three titles.

1. The Russian orientalists who claim that prophet Muhammet is on epilepsy patient.

2. The Russian orientalists trying to explain the arrival of revelation to Muhammet as "subconscious".

3. The Russian orientalists who claim that the revelation resembles to the prophecy.

**Key words:** Russian orientalists, Prophet Mohammad, Epilepsy, Revelation, Prophecy.

## GİRİŞ

Genel olarak İslamiyet, özelde de Hz. Peygamber'le ilgili yapılan oryantalist çalışmalarda ve yorumlarda, Oryantalizmin Hz. Peygamber'e karşı olumsuz tavırları hemen dikkat çekmektedir. Bu durum hem klasik oryantalistler için hem de metod ve üslup bakımından onlardan ayrılan son dönem oryantalistler için geçerlidir. Esasen eski ve yeni hemen hemen bütün oryantalistler eserlerinde iki ana tema işlemektedirler. Bunlardan biri, Hz. Peygamber'in nübüvvetinin sıhhati, diğeri ise Kur'an'ın kaynağı ve onun bir vahiy ürünü olup olmadığı konusudur.<sup>1</sup>

Rus Oryantalistlerin İslam'la ilgili devam eden olumsuz tutumlarının başında, bu dinin kendi dışındaki diğer dini ve kültürel kaynaklardan ne kadar etkilendiği konusu gelmektedir. Onlar, Kur'an'ın ilahi bir kitap olduğuna inanmadıkları için ona farklı kaynaklar aramışlardır.

Misyoner ideolojisiyle vahiy konusunu araştıran Rus oryantalistler

---

<sup>1</sup> Cerrahoğlu, İsmail, "Oryantalizm ve Batı'da Kur'an ve Kur'an İlimleri Üzerine Araştırmalar", *AÜİFD*, 1989, XXXI, S.111.

İslam'ın Musevilik ve Hıristiyanlığın farklı bir türevi olduğunu iddia ederler. Dolayısıyla onlara göre s, bu kitabî birikimin oluşmasındaki en büyük katkı, Hz. Muhammed'in seyahatleriyle sağlanmıştır. Bu görüşlerini desteklemek için onun, gençliğinde amcasıyla birlikte yaptığı ticari yolculuklar ve buralarda Hıristiyan keşişlerle görüşmeleri veya bazılarına göre Mekke'de bazı keşişlerle olan diyalogu gibi iddialar gündeme getirilmiştir. Dolayısıyla misyoner oryantalistlerin bu iddialarıyla en büyük amacı, Hz. Muhammed'in peygamberliğini reddetmek ve Kur'an'ın vahiy olduğu konusundaki inancı çürütmektir. Bir başka deyişle oryantalistlerin İslâm konusundaki çalışmaları, onu anlamak için değil, gözden düşürebilmek içindir.<sup>2</sup>

Ateizm (komünizm) ideolojisiyle vahiy konusu üzerine araştırma yapan Rus oryantalistler Hz. Muhammed'in, Mekke'de Hira Mağarası'na sığınması ve uzun zaman orada yalnız kalması, yalnız kaldığı için de bir takım sesler duyduğunu iddia ederler. Onlara göre bu sesleri Hz. Muhammed vahiy zannetmiş, duyduğu bu sesleri din adı altında insanlara aktarmıştır. Veya Hz. Muhammed, Hira Mağarası'nda yalnız kaldığında bir takım hallüsinasyonlar görmeye başlamıştır.<sup>3</sup> Zaten İslamiyetin doğuşu da bundan sonra başlar. Ayrıca Rus oryantalistlerin eserlerinde vahiy ile ilgili yukarıda zikrettiğimiz iddiaların yanında şu görüşlerinde olduğunu görmekteyiz. Bunlardan ilki Hz. Muhammed'in peygamber olarak seçilip seçilmediği meselesi,<sup>4</sup> İkincisi Hz. Muhammed'in olağan üstü güçleri varmıdır?<sup>5</sup> Üçüncüsü Hz. Muhammed peygamberliğe hazırlanmış mıdır? Dördüncüsü Peygamberliğe adım atmasının sebebi iktidar ve servetle ilişkili midir?<sup>6</sup>

Rus Oryantalistler Hz. Muhammed'e vahiy gelmesini bu düşünceler etrafında anlamaya çalışmışlardır. Ancak biz bu çalışmamızda Rus oryantalistlerin ağırlıklı üzerinde durdukları üç konuyu inceleyeceğiz.

## 1. Hz. Muhammed'in Epilepsi Hastası Olduğunu İddia Eden Rus Oryantalistler

Ünlü rus psikolog profesör A. E. Liçko "Muhammed'in nöbetlerine has

<sup>2</sup> Hüseyin, Asaf, "Oryantalizm'in İdeolojisi", çev., Bedirhan Muhib, (Oryantalistler ve İslâmiyatçılar Oryantalist İdeolojinin Eleştirisi adlı kitabın içinde), İstanbul, 1989. s. 18.

<sup>3</sup> Bolşakov, O. G., *İstoriya Halifata C. I. İslam v Aravii (570-633)*, Moskova, Nauka, GRVL, 1989. s. 69.

<sup>4</sup> Bkz. Smirnov, Feodor Antonovich, "Zavisimost' Mnimobojestvennih Otkroveniy Korana ot Obstoyatelstv Jizni Muhammeda", Kazan', sy. XIX, 1893. s. 249-259; Solovyev, V. S., *Magomet*, St. Petersburg, 1896. s. 1-8; Katanov, N. F., *Jizn Muhammeda*, St.Petersburg, 1875. s. 282.

<sup>5</sup> Solovyev, 1-9.

<sup>6</sup> Bartold, V. V., *Raboti po İstorii İslâm'a i Arabskogo Halifata*, I-IX, Nauka, Moskova 1966. c. VI, s. 636-642.

bütün belirtiler şakak epilepsisinin belirtileridir” demiştir<sup>7</sup>.

Aynı düşünceye sahip olan Ostroumov N. P.’da peygamberin epilepsi hastası olduğunu söyler. Bu hastalık Muhammed’e annesinden geçmiştir. Çünkü Muhammed’in annesi sinirli ve hastalıklı olduğundan, dolayı, bu hastalık ırsî olarak Muhammed’e de geçmiştir.<sup>8</sup>

Hız. Muhammed’in doğuştan saralı olduğunu iddia eden F. Kudyevskey, Muhammed’in ömrünün son otuz yılında sara hastalığının ilerlediğini söyler. Aynı zamanda o dönemde yaşanan dini kargaşalar ve bu durumdan rahatsız olan dinî düşüncelere karşı meraklı olan Muhammed’i bir girişimciliğe itmişti. Yeni peygamberlik düşüncesi onu öyle sarmıştır ki bütün meşgalelerine rağmen bu düşünce bir an bile onun aklından çıkmıştır. Bu düşüncelerinin yoğunlaşması, onun organizmasında değişmelere yol açmış ve ruhunun normal olduğu anlarda bile düşüncelerine bağlı olarak vecd halleri yaşamıştır.<sup>9</sup>

Bir diğer oryantalist Sablukov G. S., vahyin geliş esnasındaki Muhammed’in durumunun epilepsi hastalığına benzediğini söyler. Buna rağmen Muhammed bu halini vahiy diye sunmuş ve Müslümanları, bu halde meleğin vahiy getirdiğine inandırmayı başarmıştır. Devamında Sablukov, Muhammed’in bu halleri Kitab-ı Mukaddesteki peygamberlik halleri ile uyuşmadığını söyleyerek, peygamberin vahiy alış şekillerinin vahiy gerçeğine uymadığını söylemiştir.<sup>10</sup>

Torçinov, Hız. Muhammed’in sık sık esriklik (sarhoşluk) hali yaşadığını iddia eder. Hız. Muhammed’in miraç olayının efsane olduğunu söyleyen Torçinov, Hız. Muhammed’in kısa sürede Kudüse gidip geldiğini söylemesi de tamamen bir esrikliktir (sarhoşluk) yani bir hayaldir.<sup>11</sup>

Sovyet döneminde, Hız. Muhammed’in vahiy konusunun yeterince incelenmediğini düşünen Bolşakov O. G. bu konuyu şöyle açıklar: “Sürekli sinirsel gerilme, mağarada yalnız kalması, Muhammed’in hallüsinasyon görmesine sebep olmuştur.”<sup>12</sup> Bolşakov, Batıların vahiy ile ilgili görüşlerini aktardıktan sonra şöyle der: “Bilim, Muhammed’in epilepsi hastalığı olduğunu

<sup>7</sup> Bolşakov, *İstoriya Halifata*, s. 238’de 104. dipnot.

<sup>8</sup> Geniş bilgi için bkz. Ostroumov, N. P., *Araviya i Koran (Proishojdeniye i Harakter İslama)*, Kazan, 1899. s.240-242.

<sup>9</sup> Geniş bilgi için bkz. Bkz. Kudyevskey, F, *Glavnyı Misli i Duh Korana*, Kazan, 1875.s. 7-11.

<sup>10</sup> Sablukov, s. 160-187.

<sup>11</sup> Torçinov Ye. A., *Religii Mira, Opit Zapredelnogo, Psihotnika i Transpersonalniye Sostoyaniye*, Peterburgskoye Vostokovedeniye, SPb, 1998, s. 288.

<sup>12</sup> Bolşakov, *İstoriya Halifata*, I, s. 69.

ispatlamış bulunmaktadır. Bir kişinin mağarada uzun süre karanlıkta sakin ve aynı sıcaklıkta kalması, duyu organlarının gerçek zannederek, bir takım yalancı sesler duymasına sebep olabilir. Muhammed’de de aynı durumlar olmuştur. Dolayısıyla, Muhammed’in, aç kalması, dış hayattan uzaklaşarak mağaraya sığınması gibi faktörler görkemli bir tarzda hallüsinasyon görmesine sebep olmuştur”.<sup>13</sup> Hatta Bolşakov, bu konuda psikoloji profesörü A. E. Liçko’nun değerlendirmelerine de yer verir. Ona göre Muhammed’in bayılmaları ile ilgili bütün belirtileri, onun epilepsi hastası olduğunu göstermektedir. Bayılmadan önce kulaklarında çınlama duyması, yüzünün kızarması, terlemesi, vücuduna kramplar girmesi, bu hastalığın belirtileridir. Böyle bir hastalığı olanlar daha çok hallüsinasyon görürler.<sup>14</sup>

Piotrovskiy M. B. Hz. Muhammed’in vahiy almasının gerçek olmadığını iddia ederek, bunun tamamen psikolojik bir durum olduğunu söyler. Ona göre bazen insan, eski dinlerde olduğu gibi, gaybdan veya öbür dünyadan sesler duyduğunu hissettiğini söyler. Genelde insanların içsel duyguları ve istekleri bu şekilde dışa vurabilir. Böyle bir duygulara kapılan Muhammed aklını yitiririm korkusuna kapılmıştır. Dolayısıyla Muhammed’in duyduğu sesler ve bunları dışa vurması tamamen psikolojik bir durumdur.<sup>15</sup>

## 2. Hz. Peygamber’e Vahiy Gelişini “Bilinçaltı” Kavramıyla Açıklamaya Çalışan Rus Oryantalistler

Bazı Rus oryantalistlere göre Hz. Muhammed’in bilinçaltına bir fikir yerleştikçe, o, bu fikri vahiy olarak dışa aktarmıştır. Özellikle Bartold’un, aşağıdaki açıklamalarından, böyle bir düşünceye sahip olduğunu anlamak mümkündür. Bartold, Peygamber’de, “tanrının, kendisini seçtiği hakkındaki inancın nereden çıktığı hakkındaki soruya” cevap vermenin zor olduğunu belirterek, Avrupalı oryantalistler arasında o zamana kadar yaygın olan “sara hastası” iddialarının doğru olmadığını, çünkü öyle hastaların hallerinin onda müşahede edilmediğini ve öğretilerinin sağlıklı olduğunu söylemiştir<sup>16</sup>. Bununla birlikte Bartold, Peygamber’in nasıl kendisini peygamber olarak algıladığı hakkında, “görüntüler ve hastalık nöbetlerinin tesiri ile kendisinin ve kavminin günahlarından ötürü Tanrı önünde hesaba çekilme korkusu yaşıyordu. Allah’ın, yaklaşmakta olan azabından sakındırmak için kendisini seçtiğini sanıyordu.

<sup>13</sup> Bolşakov, *İstoriya Halifata*, I, s. 69-70.

<sup>14</sup> Bkz. Bolşakov, O. G. *İstoriya Halifata*, I, s. 238.

<sup>15</sup> Piotrovskiy M. B., *İslam, Slovar Ateista*, Moskova, 1988, s. 7.

<sup>16</sup> Bartold, V. V., *İslam*, Petrograd, 1918. s. 17; *Soçineniye, I-IX*, VI, s. 277.

Böyle bir peygamberlik anlayışı, hem Yahudi hem de Hıristiyan anlayışına uygundur"<sup>17</sup> demiştir.

Bunun yanında Bartold, Muhammed'in, Hira Mağarası'nda gördüğü şeyin melek olmadığını, bir serap olduğunu, yani hayal olduğunu söylemiştir. Böyle bir hayal görmesinin nedeni ise Hz. Muhammed'in kendisinde olan derin dini inancından (bilinçaltından) olduğunu açıklamıştır.<sup>18</sup> Bartold, Hollandalı müsteşrik M. Ya. De Gue'nin de aynı görüşte olduğunu, yani Muhammed'in gördüğü şeyin bir serap, yani hayalet olduğunu söylediğini belirtmiştir. Muhammed'in Hira Dağı'nda gördüğünün hallüsinasyon olmadığını, "kendinin hayali şekli olduğunu", bunun adının "Brocken hayaleti"<sup>19</sup> olduğunu ve bu hayaletin tahmini olarak iki ayda bir güneş doğduktan sonra veya güneş batmadan az önce Brochen'de ortaya çıktığını iddia etmiştir.<sup>20</sup> Yani bu durumu, herhangi bir gözlemci, güneş batmak üzere iken ve bulutlarla aynı seviyede iken, arkası sıra kendi gölgesini dev boyutlu olarak ve etrafını renkli halkalar şeklinde bulutlar üzerinde görebilir.<sup>21</sup> Dolayısıyla Bartold'a göre, Muhammed'in gördüğü dev varlık, sadece Hz. Muhammed'in yansıması olduğunu iddia eder.

Devamında Bartold şöyle der: "Buna benzer bir şeklin İtalya ve İsviçre sınırlarında bulunan Monte Djenerezo dağında görüldüğünü ve bu olayı J. A. Simonds şöyle anlatmıştır: "Bu olay mayıs ayında sıcak bir günün güneş batmasına bir saat kala turistler (iki kişi) iki büyük figür gördüler. Bu figürler

<sup>17</sup> Bartold, *Soçineniya*, VI, s.639. Bkz. Adilbayev, Alau, Rus Oryantalistlerin Kur'an Çalışmaları, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman, Doç, Dr. A. Nedim Serinsu) Ankara, 2000, s.193.

<sup>18</sup> Bartold, *Soçineniya*, VI, s. 616.

<sup>19</sup> Almanya'nın doğusunda bulunan bir dağın adıdır. Harz-Dağlarının en yüksek dağı, Brocken, Aşağı Saksonya ve Saksonya-Anhalt sınır bölgesinde bulunur.

<sup>20</sup> Brocken dağı ile ilgili şöyle bir hikaye anlatılır: Uzun bir zaman önce, bir dağcı Almanya'daki Brocken Dağı'na tırmanmaya çalışıyordu. Hava nemli ve pusluydu ve dağcı da tek başındaydı. Aniden sisin içinde dev gibi bir şekil gördü. Eski hikayeye göre, o kadar çok korktu ki, geri geri gitti ve dağdan aşağı düştü. Peki gerçekte ne görmüştü?

Gördüğü şey kendi gölgesiydi. Brocken hayaletleri -adlarını bu hikayeden alırlar- siste görülen gölgelerdir. Yüksek bir yerde, güneşe arkanız dönük olarak duruyorsanız ve aşağıda sisle kaplı vadiye bakarsanız, bir Brocken hayaleti görebilirsiniz. Bu son derece büyük olabilir. Boyu 60 metreyi bulan hayaletler görülmüştür. Brocken Dağı aslında sadece hayaletleriyle değil cadılarıyla da meşhurdur. Kaynak: <https://ru.wikisource.org/wiki/ЭСБЕ/Брокен>

Kuzey ve Orta Avrupa'da 30 Nisan – 1 Mayıs tarihleri arasında kutlanan bahar festivalinin adı Walpurgis Gecesi'dir. Walpurgis Gecesi'nde tüm cadıların Brocken Dağı'nda toplanıp, baharı karşıladıklarına dair efsaneler vardır. Alman edebiyatının en büyük eseri olarak kabul edilen Faust'ta Goethe de, Brocken Dağı'nın cadılarından söz etmiştir. Kaynak: [https://ru.wikipedia.org/wiki/Брокенский\\_призрак](https://ru.wikipedia.org/wiki/Брокенский_призрак)

<sup>21</sup> Bartold, *Soçinenine*, VI, s. 615.

bizim figürlerimizdi, biz ne yaptıysak aynı hareketleri o figürler de yapıyordu.”<sup>22</sup> Bartold bu durumu kitabında açıkladıktan sonra şöyle der: “Böyle görüntüler sıcak memleketlerde, özellikle tropikal bölgelerde görülebilir. Tabii ki, böyle durumların bilimsel olarak açıklanması gerekir; dini değil!<sup>23</sup> Muhammed’in, böyle bir şekil gördüm diyerek ortaya çıkması peygamberliği için yeterli bir delil değil. Bundan dolayı Muhammed, Hira mağarasında şeffaf bir suret görmesi ile değil, kendi içinde olan derin dini inancından ilham alarak peygamber olmuştur. Bu tür şekiller o bölgelerde sık görülen bir olaydır.”<sup>24</sup>

Hz. Muhammed’in sara hastası olduğunu iddia eden Ostroumov N. P., vahyi, “bilinçaltı” kavramıyla açıklamaya çalışmıştır. Hz. Muhammed, küçük yaşlarda dini hayallere çok meraklı olarak yetiştiğini, çobanlık yaptığı ve ticaret kervanlarına katıldığı zamanlardaki Arabistan çölünün, bilhassa gece vakitlerindeki muhteşem semanın dini düşüncelerini daha da artırdığını söylemiştir. Ona göre, peygamberin Yahudi ve Hıristiyanlarla tesadüfi buluşmaları kendi vatandaşlarının inançlarının yanlış olduğu düşüncesini onda yerleştirmiştir. Ve O, kendi kavmindeki bazı Araplar gibi, yer ve gökte ne varsa onları yaratan tek tanrı’ya gerçek iman hakkında düşünmeye başlamıştı. Bu düşünceler, evlendikten sonra da devam ediyordu. Bilhassa Ramazan ayında, Arapların adetleri üzere Hira Mağarası’nda zamanını geçiriyordu. Bu hal kırk yaşına kadar devam etmişti. Bir gün meleği görmüş, semavi bir güç tarafından kendisinin peygamberlik vazifesine davet edildiğine inanmış ve kendisini Araplar’ın peygamberi olarak ilan etmişti.<sup>25</sup>

Solovyev da Hz. Muhammed’in vahiy alma konusuna aynı açıdan yaklaşarak tenkid eder. Solovyev bu konu ile ilgili şöyle der: “Peygamber’in, çocukluğunda garip olaylar yaşamasını, doğru sözlü ve güvenilir biri olarak yetişmesini, peygamberliğine hazırlık aşaması olarak görmektedir. Peygamber’in soy açısından ayrıcalığa sahip olmasını da seçilmesi için bir sebep olarak görmektedir. “Muhammed’in babası Abdullah, yani Allah’ın kulu, annesi Âmine “emin olan kadın veya duası kabul olunan”, Abdu’l-Menaf ve Kusay Kâbe yetkilileridir!” der.<sup>26</sup> Solovyev şöyle devam eder: “Peygamberlik davasına tarihî bir misyon üstlenmek için doğuştan bazı özelliklere sahip olması gerekliliği, dünya tarihi için, dış etkenlerden beslenerek gönderilen görevlinin olmasının

<sup>22</sup> Bartold, *Soçinenine*, VI, s. 615.

<sup>23</sup> Bartold, *Soçinenine*, VI, s. 616.

<sup>24</sup> Bartold, *Soçinenine*, VI, s. 616.

<sup>25</sup> Ostroumov, *Araviya i Koran*, s.240-242; Ayrıca bkz. Adilbayev, s.195.

<sup>26</sup> Solovyev, s. 12

imkânsızlığındandır. Eğer olay iç anlam ve mantıklılık taşıyorsa o zaman İslâm gibi büyük bir dinin kurucusunu, bu misyondan kimse mahrum bırakamaz. O zaman biz de diyoruz ki, bir işte tarihi misyonu üstlenmek için adaylığını koyana, “sende doğuştan var olan veya bu işte ustalık sayılan bir özelliğin olması lazımdır”.<sup>27</sup>

Bunun neticesinde Solovyev, tanrı’dan gelen peygamberin Yahudilik ve Hıristiyanlık’tan bilgi alacağını ve bu bilgiyi almak için doğuştan bazı insanüstü özelliklere sahip olacağını söylemiş olmaktadır. Dolayısıyla, insan aklını öne koyarak, vahiy, yani Allah müdahalesini “imkânsız görerek” inanmamaktadır.

Sovyet dönemindeki araştırmacılardan M. Osmanov, VI.-VII. yüzyılda Arabistan’da Yahudi ve Hıristiyan monoteizminin (bununla birlikte ortak semitik) öğretileri temelinde oluşan tek tanrıya tapmaya davet eden Haniflerin ortaya çıktığını, birçok araştırmacıya göre Hz. Peygamber’in de Hanif olduğunu belirttiğini, ilk tebliğlerine bakarak, onun yeni bir din meydana getirmeyi düşünmediğini, kendisinin Arapların unuttukları İbrahim inancını canlandıracağını vaz ettiğini, bunda Hanifler ve daha sonraki erken dönem İslam fikirlerinde “Genel Semitik” geleneklerin tesirinin güçlü olduğunu gösterdiğini söylemiştir.<sup>28</sup>

Jabbarov S., Peygamberlik faaliyetlerinin, aniden doğmamış olup, içinde kendisinin dayandığı belli şekil ve geleneklerin örneklerinin bulunduğunu söylemektedir. Ona göre, araştırmacılar Peygamberin vaazlarında, bir taraftan bir kâhin (veya Şaman) kafiyeleri ve nesir şeklindeki büyülü sözleri, diğer taraftan da İslam öncesi moneteistlerin (haniflerin) tesiri olmuştur. O dönemlerde peygamberlik kurumu, bir hayli popüler idi. Buna delil olarak da bir çok yalancı peygamberin ortaya çıkmasını göstermektedir. Böylelikle Peygamber’in, sadece, oluşmuş olan belirli form ve geleneklerinden hareket etmediğini, Yahudi ve Hıristiyanların, bilhassa Haniflerin öğretilerinden de bir çok unsurları almış olduğunu söylemektedir.<sup>29</sup> Ayrıca Jabbarova göre, M.Ö. VIII. yüz yılın ikinci yarısında Filistin’de meydana gelen peygamberlik kurumu, fakirler adına, lüks içinde yaşayan zenginlere karşı çıktı. Orta sınıf tabakası ile yakından alakası olan peygamberler, zenginlerin sömürülerine karşı çıkarak,

<sup>27</sup> Solovyev, 12; Solovyev’in burada kastettiği olay Hz. Peygamber’in çocukluk döneminde yaşadığı “kalbinin yarılması”, “yemeğin bereketlenmesi” ve benzeri olaylar, doğuştan ona verilen özelliklerdir.

<sup>28</sup> Osmanov, *Kak Sozdavalsya Koran*, s.33. Ayrıca bkz.. Adilbayev, s.196.

<sup>29</sup> Jabbarov, S., *Mifologiya Korana i Ye zemniye Kornı*, Taşkent, 1990, s. 37. Bkz. Adilbayev, s.196.



halk tabakasının beğenisini kazanmışlardır.<sup>30</sup>

Bir diğer rus oryantalist L. S. Vasilyev, “Muhammed, Buda ve Zoroastr (Zerdüş), Konfusiy(Konfüçyüs) veya İsus (Hz. İsa) gibi derin düşünebilen biri değildi. Fakat, zamanındaki Yahudi ve Hıristiyanlardan elde ettiği bilgilerle, büyük İslâm dinini kurmayı başardı!”<sup>31</sup> diyerek, Hz. Muhammed’in vahiy aldığı kabul etmemektedir.

İslam kaynaklarına göre Muhammed’in vahiy alma şeklini şamanizmdeki manevi güçlerin insanları çağırma şekline benzediğini söyleyen Maksimov Yu. devamında şöyle der: “Bilindiği gibi kimse kendi isteği üzere şaman olamıyor ve şaman olmak için herhangi bir çabası da yoktur. Şamanlar manevi güçler tarafından, kendilerine hizmet etmek için seçilmektedirler. Sonuç olarak, seçilen kişiyi, kendi misyonlarını kabul etmesi için işkence yaparak zorluyorlar. Buna Şamanizm hastalığı denir. Muhammed’in vahiy alma şekli buna benzemektedir”.<sup>32</sup>

### 3. Vahyin Kahinliğe Benzediğini İddia Eden Rus Oryantalistler

Sovyet dönemi araştırmacılarından olup, ateistlik cereyanının etkisinde fazla kalmadan, Hz. Peygamber'in vahiy alma konusunda, sonraki akademik alandaki araştırmacılar için çalışması kaynaklık teşkil eden İ. Vinnikov, peygamberin vahiy esnasındaki halini incelerken, onun Şamanlığa has özelliklerini ortaya koymakla kalmamış, Peygamberin peygamberliği ile ilgili olan rivayetleri değerlendirerek, bunun vahyin iki çeşit (pasif ve aktif) şeklini yansıttığını, bunun da Arabistan'da yaşayan halkların dini-sosyal anlayışlarının gelişim safhaları ile ilgili olduğunu iddia etmiştir.<sup>33</sup> Ayrıca Vinnikov, “*Legenda o Prizvanii Muhammeda v Svete Etnografii*” isimli çalışmasında, vahyin, ışık şeklinde gelişimin İslam öncesi Araplarda ruhların gelmesi şeklinde olup Peygamberin vahiy esnasındaki gördüklerinin, ruhların gelmesinden ibaret olduğunu, vahiy esnasında örtünmenin de İslam öncesi kâhinlerde ve Şamanlar'da da görüldüğünü, bununla birlikte, su serpmenin de Şamanlar'ın vecd halini gidermek için yapıldığını söyleyerek, bunların Peygamber'in hali ile benzer olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır. Bunun yanında Vinnikov, çok garip olan bir görüş ortaya atmaktadır: Ona göre, ruhun Ayşe şeklinde geldiğini

<sup>30</sup> Jabbarov, s. 51.

<sup>31</sup> Vasilyev, L. S., *İstoriya Religiy Vostoka*, Knijny Dom, Moskova 2004, s. 68-70, 86.

<sup>32</sup> Maksimov, Yu, *Pravoslavnoye Religiovedeniye, İslam, Budizm, İudaizm*, Moskova, 2008, S. 21.

<sup>33</sup> Vinnikov, *Legenda O Prizvanii Muhammeda v Svete Etnografii*, s. 125-146.

nakleden rivayetler,<sup>34</sup> Şamanlar ve ruhlar arasında cinsel münasebetin çok önemli olduğunu, bunun Araplar arasında da görüldüğünü söyleyerek, Araplar arasında, Peygamber ve onu seçen ruh arasında cinsel münasebetin olduğu hakkında anlayışın olduğuna delil teşkil ettiğini söylemektedir.<sup>35</sup> Sonuç olarak şöyle demektedir: 1. Muhammed'in çağrısı hakkındaki menkıbe, Araplara özgü kültürel ve sosyal zemininde gelişmiş ve gerçekten Araplar'a aittir. 2. Menkıbenin bütün farklı versiyonlarını, Eski Araplar'ın farklı sosyal gelişme safhalarına has iki versiyonda birleştirmek mümkündür. 3. Efsanenin bütün ayrıntıları, Eski Araplar'da yaşayan anlayışlarla güzel bir şekilde açıklanmaktadır ve farklı halklardaki Şamanlıkla paralellik arz etmektedir"<sup>36</sup>.

Vahiy konusu ile ilgili açıklamaları olan bir diğer oryantalist M. B. Piotrovskiy, Peygamber'in Tanrı ile konuşmasının vecd halinde olduğunu, onun tabiatının bilim adamlarınca henüz açıklanamamakla birlikte, bu duruma başka farklı uygarlıkların mistik tecrübelerinde rastlanmakta olduğunu söyler.<sup>37</sup> Ayrıca O, Peygamber'in bulunduğu ortamda tek olmadığını ve o devirde Arabistan'daki yalancı peygamberlerin peygamberlik hareketinin Kitab-ı Mukaddes'teki peygamberlerin hareketi ile tipik benzerliği bulunduğunu iddia eder. Ona göre, Arabistan'daki peygamberlik mefhumu, Yakın Doğu'ya has sosyal ve ideolojik gelişimin tabii sürecidir.<sup>38</sup> Psikoloji bilimi, bu duruma 'bilimsel bir açıklama' getirememiştir. Yakın Doğu dünyasında, peygamberlerin Tanrı ile görüşme geleneği yaygın idi. İncil'de buna benzer örnekler vardır. Filistinli peygamberlerin,<sup>39</sup> Tanrı ile görüşmesi ve Tanrı'nın buyruklarını insanlara aktarması daha önceden beri var olan bir düşüncedir. Buna benzer örnekler, yani peygamberlerin tanrı ile görüşmesine, eski çağ Mezopotamya'da, arkeologların bulgularında raslamak mümkündür (M. Ö. 2000 ortalarında). Yakın zamanda, Doğu Ürdün'deki kazılarda Aramice kutsal metinler bulundu. Bu metinler, Moavi peygamberlerinden Bileama'ya (Valaama, M. Ö. VI yy.) aittir. Bunlara benzer örnekler, Eski Çağ Mezopotamya'da, Finike'de, Güney Arabistan'da ve son olarak Yunanistan'da karşılaşmak mümkündür. Peygamberlerin bu durumu, o toplumun sosyo-kültürel açıdan yaşadığı bölgelerin gelişmesinde büyük rol

<sup>34</sup> Bu ve buna benzer hiç bir rivayete rastlamadık.

<sup>35</sup> Geniş bilgi için bkz Vinnikov, *Legenda o Prizvanii Muhammeda*, s. 124-146.

<sup>36</sup> Vinnikov, *Legenda o Prizvanii Muhammeda*, s.146. bkz. Bkz. Adilbayev, s.195.

<sup>37</sup> Piotrovskiy, *Muhammed, Proroki, Ljeproroki, Kahini*, s. 9-10.

<sup>38</sup> Piotrovskiy, *Muhammed, Proroki, Ljeproroki, Kahini*, s. 9-10; bkz. Bkz. Adilbayev, s.195.

<sup>39</sup> Bizce burada Piotrovskiy, Filistin peygamberleri derken, yahudilere gelen peygamberleri kastetmektedir.

oynamıştır.<sup>40</sup>

Piotrovskiy devamında, Hz. Muhammed'in durumunu kâhinlere ve yalancı peygamberlere benzeterek şöyle açıklar: "Muhammed'in vahiy alırken düştüğü durum, kâhinliğin durumunu hatırlatmaktadır."<sup>41</sup> "*Muhammed, Proroki, Ljeproroki, Kahini*", adlı makalesinde Piotrovskiy VII. yüzyıldaki kâhinliği anlattıktan sonra, Muhammed'in davranışlarının çoğunun kahinininkine benzediğini söyler ve Sahabe'nin de Muhammed'in davranışlarında kâhinliğe benzeyen olaylar gördüğünü ifade eder. Hatta bizzat Muhammed de vahiy alırken düştüğü durum sonucunda<sup>42</sup>, kendisinin kâhin olabileceği korkusuna kapılırdı".<sup>43</sup>

Ayrıca söz konusu makalenin devamında Piotrovskiy, kâhinlik konusunu şöyle açıklar: "Kur'an, Hz. Muhammed'in kâhin, şair ve mecnun olmadığını ifade eder. Yalnız, Kur'an, bunu kâhinlere, şairlere veya mecnunlara benzetmek için değil, Hz. Muhammed'in bunlardan daha üstün olduğunu göstermek için söylemiştir. Bununla birlikte Müslümanlıkta, kâhinlerin, bazen doğruları söylediğine, yani gökleri dinleyerek doğru haberler getirdiğine dair rivayetler vardır.<sup>44</sup> Ancak Peygamber ve Kur'an ortaya çıktıktan sonra, Allah, insanlar ile bağlantı kurmak için kahinleri artık aracı olarak görevlendirmez. Dolayısıyla, kahinler artık gökteki gayb alemine ulaşamaz oldular. Melekler de kahinlere yardım etmeyi bıraktılar. Bundan dolayı (peygamber zamanında) tavsiyeler için kahinlere gitmek kabul edilemez hale geldi".<sup>45</sup> Piotrovskiy bu açıklamasında, Allah, Hz. Peygamber ve Kur'an göndermeden önce kahinler aracılığı ile insanlarla konuştuğunu, sonra bu görevi peygambere vererek kahinlerin artık geçerliliği yitirdiğini ifade eder ve devamında şöyle der: "Yalnız, Muhammed'in de kahinlere benzediği yönler vardır. Dolayısıyla, Allah, kahinlere vahiy gönderdiği gibi, Muhammed'e de vahiy göndermiştir. Allah, kahinlerle, yalancı peygamberlerle ve Muhammed ile melekler veya ruhlar aracılığı ile konuşmuştur. Buna rağmen Muhammed'e kahin demek doğru değildir.

<sup>40</sup> Piotrovskiy, *Muhammed, Proroki, Ljeproroki, Kahini*, s. 9-10.

<sup>41</sup> Piotrovskiy, *Muhammed, Proroki, Ljeproroki, Kahini*, s. 9-10.

<sup>42</sup> İslam literatürüne göre Hz. Muhammed'in vahiy alırken terlemesi veya bayılması gibi durumları Rus oryantalistler kâhinliğe benzediğini söylerler.

<sup>43</sup> Piotrovskiy, *Muhammed, Prorki, Ljeproroki, Kahini*, s. 11.

<sup>44</sup> Aişe (r.a.) dan: Peygamber (s.a.v.)'e kahinler hakkında sordular; "Onlar hiçbir şey değildir." buyurdu. Dediler ki: -Ey Allah'ın Resülü onların bazen söyledikleri doğru çıkmaktadır! -Bu doğru olan sözdür. Cin onu kapıp dostunun kulağına söyleyiverir. Ne var ki onunla birlikte yüz tane de yalan katar. Buhari, Tıb, 47, Edep, 117, Tevhid, 57; Müslim, Selam, 12-13.

<sup>45</sup> Piotrovskiy, *Muhammed, Prorki, Ljeproroki, Kahini*, s. 14.

Kahinliğe bir yönden benziyor demek daha doğru olur. Çünkü Muhammed'in kahinlikten ayıran özellik toplumun yöneticisi ve rehberi olmasıdır. Muhammed'in vahiy alırken vecd haline girmesi kahinliğe benzetmekle birlikte, bazen vahiy alırken kahinlikten ayıran özelliği vardır. O da, Muhammed'e Allah'ın peygamberi denmesidir. Bir de Hz. Muhammed'in Kur'an'ı olması ve Kur'an'ın düzeni ki kahinlerin getirdiği yazılarından daha düzenli olması, kahinlikten ayıran özelliklerdir. Muhammedi kahinlikten ayıran en önemli özellik ise, onun getirdiği bilgilerin tamamen kahinlikten farklı olmasıdır. Hz. Muhammed'in amacı dini ve sosyal düşünceleri, toplumu değiştirmek içindir, kahinlerin yaptığı gibi toplumu korumak için değildir. Muhammed'in getirdiği yeni düşünceler büyük dünya, yeni bir sosyal yaşam tarzı kurmak içindir. Hz. Muhammed'in aklına gelen bu düşünceler, Arabistan'da uygulanabilir, yani sosyal durumlara cevap verebilecek şekilde olmuştur. Hz. Muhammed'in yaptığı bu değişiklikler, kendisinden önce Arap toplumunda az da olsa uygulanıyordu. Ataerki düşünceler kaybolmaya başlamıştı. Muhammed, sadece bunların gerçekleşmesi için yardımcı oldu. Hz. Muhammed'in Arapların eski gelenekleri ile olan bağlantısı ve O'nun zamanında bulunan peygamberlik hareketleri, göstermektedir ki peygamberlik VII. yüzyılda Arabistanın dışından değil, aslında kökleri Arabistan'da bulunan geleneklerdir. Ayrıca Muhammed'in Arapların peygamberi olmakla birlikte, Arap toplumunu iyi korumuştur, kendisine inandırmıştır ve iyi yönetebilmiştir. Aynı zamanda yerel gelenekleri hem korumuştur, hem de uygulamıştır. Arapların geleneklerine dayanarak, Muhammed, bütün faaliyetlerinde kendini yansıttı; kendini gösterdi. Yeni bir sosyal düzeni kurdu. Ustalıkla eski ve yeni düşünceleri birleştirerek, O (Muhammed) sadece sıradan yeni kahinlerden-peygamberlerden değil, kitap getiren diğer peygamberler gibi, genel olarak tanınmış ve herkesçe kabul edilmiş Allah'ın peygamberi oldu. O'nun faaliyetleri de dünya tarihinde büyük başarılarla sonuçlanmıştır. (Yani Hz. Muhammed'den sonra, faaliyetleri insanlara örnek olabilecek başka bir şahıs gelmez.)"<sup>46</sup>

Piotrovskiy'in bu ilginç değerlendirmesinde şunları anlamak mümkündür: Kahinlerin ve yalancı peygamberlerin ortaya çıkışı ile Hz. Muhammed'in ortaya çıkışının aynı olduğunu, Hz. Muhammed'in nasıl kutsal metinleri var ise, kahinlerin ve yalancı peygamberlerin de kutsal metinleri ve sahabileri olduğunu v.s. ifade eder. Ancak Piotrovskiy, kahinlerin ve yalancı peygamberlerin faaliyetlerinin başarısız olmasının sebebini, sadece gelenekle

<sup>46</sup> Piotrovskiy, *Muhammed, Proroki, Ljeproroki, Kahini*, s. 15-16.

sınırlı ve yerel çıkarları gözetmiş olduklarından kaynaklandığını, Hz .Peygamber'in başarısının sebebinin ise, onun bu yeni düşüncelerini eski düşüncelere bina ederek, eski gelenekten ustaca istifade eden uzak görüşlü politik ve ideolog oluşundandır, demektedir <sup>47</sup>. Ayrıca Piotrovskiy peygamberin ilk tebliğ şekillerinin kahinlerin hitap şekline benzediğini, ama muhteva olarak onlarınkinden farklı olduğunu, onların (kahinlerin) sosyal görevlerinin toplumu korumak olduğunu, peygamberin dini ve sosyal düşüncelerinin ise o toplumu değiştirmeye yönelik olduğunu söylemiştir. Ona göre, Peygamber'deki yeni düşünceler yeni düşünce safhasına geçen büyük alemin tesirinde oluşmuştu. Onlar, Arabistan'daki yeni sosyal durumun gerçek ihtiyaçlarına cevap olarak peygamberin zihninde doğmuştur. Peygamberin çağırdığı ve gerçekleştirdiği değişimler ondan önce de Arap toplumunda yavaşça cereyan etmekte idi. Tek tanrı düşüncesi yayılmakta, tek devletin temelleri atılmakta idi. Peygamber, sadece söz konusu tarihsel sürecin gerçekleşmesine yardımcı olmuştur<sup>48</sup>.

Ayrıca Piotrovskiy, "*O Prirode Vlasti Muhammeda*" adlı diğer bir çalışmasında, bu konuya değinir. Arap Toplumunda yönetici grupların, kabile reisi-seyyid, askeri önder, kahin, mahkeme hakemi, hakem ve arraf, hattab ve şairlerin olduğunu belirterek Hz. Peygamber'in başarısının bunların hepsinin üstlendikleri vazifeleri kendi şahsında birleştirebilen tek insan olmasından kaynaklandığını belirtmektedir.<sup>49</sup> Söz konusu eserinde önce kahinliğin durumunu anlatır. Ona göre: Kahinler de peygamberler gibi vahiy almış ve insanlara tanrı'nın buyruklarını getirmişlerdir. Bu durumda, Hz. Muhammed'in peygamberlik faaliyetlerinin çoğu kahinliğe benzer. Bu durumda olan ikinci grup şahıslar ise "şairler" olarak görünmektedir. Tanrı ile bağlantıları vardır. Gayb aleminden bilgiler alırlar. Yalnız, şairlik derece bakımından kahinlikten daha aşağıdadır. Kur'an'da, şairlerin kınandığına dair ayetler vardır. (Şuara, 26/224-227) Yalnız, İslam'ı kabul edip Allah'a inanan şairler ise İslam toplumunda yer alabiliyorlardı. Ayrıca Hz. Muhammed, bu yeni Müslüman olmuş şairleri kullanarak toplumu etkilemeye çalışmıştır. Üçüncü kategoride yer alan şahıslar ise hatiblerdir. Hatiblerde tanrı sözlerini ve buyruklarını insanlara aktarmaktaydı. Sahabeye göre, Muhammed'in de hatiplere benzer yönleri vardır. Örneğin: Ümeyye b. Ebu es-Salt'ın peygamberi ve hatibi nasıl

<sup>47</sup> Piotrovskiy, *Muhammed, Proroki, Ljeproroki, Kahini*, s. 13.

<sup>48</sup> Piotrovskiy, *Muhammed, Proroki, Ljeproroki, Kahini*, s.13-15.

<sup>49</sup> Piotrovskiy, *O Prirode Vlasti Muhammeda*, s. 6-9, Ayrıca bkz. Piotrovskiy, M. B., *Proroçeskoe Dvijenie v Aravii VII v.*, İslam, Religiya, Obşestvo I Gosudarstvo, Moskova, 1984. s. 22-24.

ayırıldığına dair açıklaması bu konuya delildir.<sup>50</sup> Sonra “seyyid”lik gelir. Seyyid, Arap toplumunda “siyasî lider” sayılırdı. Kabileler arasında anlaşmaları o sağlardı. Yalnız, Peygamber’in seyyidliği Mekke’de değil Medine’de olmuştur. Medine’ye hicret ettikten sonra muhacirlerin seyyidi olmuştur.<sup>51</sup>

Her konuda olduğu gibi gazvelerde de liderlik vasfı (kaid, reis, akid) yine Muhammed’in eline geçmiş bulunmaktaydı. İslamiyetten önce Araplar’da kabileler arasında herhangi bir sorun çıktığında, önce kendi kabile önderleri, seyyidleri veya kahinleri sorunları halletmeye çalışırlardı. Eğer bunu yapacak güçte değiller ise, bu sorunları hakemlerine götürürler. Hakimler zamanın en saygın ve en otoriter insanları idi. Bütün hukuki kurallar bu hakemlerin tekelindeydi. Muhammed de Medine’de buna benzer bir hakem olmuştur. Ayrıca Muhammed’in hakemlik otoritesinin, Medine’de, politik açıdan İslâmiyet’in yayılmasında etkisi büyük olmuştur. Yalnız, Medineliler Muhammed’i belirli bir zaman için hakem olarak tayin etmişlerdi.<sup>52</sup> Fakat Muhammed sürekli hakem olarak kaldı. Rivayetlere göre, Muhammed’in bu durumu büyük bir otorite kazanmasına sebep olmuştur. Özellikle, ömrünün son yıllarında farklı Arap kabileler kendi sorunlarını Muhammed’e arz eder hale gelmiştir. Zaman zaman Arap bölgelerinde, özellikle Suriye, İran, Yemen’de malikler olurdu. Muhammed hem kahin hem hakem idi, fakat malik olamamıştır, olamazdı da. Çünkü O’na ve Müslümanlara göre, malik yalnızca tek olan Allah’tır. Dolayısıyla Müslümanlara göre, Muhammed’in kurduğu devlet Allah’ın devletidir. Sahabe ve O’nun zamanında yaşamış Gayr-i Müslimler de Muhammed’i sadece bir peygamber olarak görmemişler, aynı zamanda hem kahin, hem seyyid, hem kaid, hem hatib, hem şair olarak görmüşlerdir.<sup>53</sup>

Sonuç olarak, Piotrovskiy’e göre. Hz. Muhammed’in peygamberlik konusunda başarılı olmasının sebebi, yukarıda anlatılan bütün vasıfları

<sup>50</sup> Piotrovskiy burada Ebu’l-Ferec el-İsfehani’nin Kitabı’l-Ağani eserini kaynak olarak göstermektedir. Piotrovskiy’e göre bu, söz konusu eserin 189. sayfasında hatip ile ilgili konu anlatılmaktadır ki, hatipler cinlerden ilham almaktadır. Hatiplerin kahinler ve şairler gibi gayb alemi ile bağlantıları vardır. Yalnız hatip, peygamber değildir. Fakat Hz. Muhammed’in etrafındakiler O’nda hatiplere benzer yönleri sürekli görüyorlardı. Ebu’l-Ferec el-İsfehani, *Kitabu’l-Ağani*, C. III, Kaire, 1285(h) s. 189.

<sup>51</sup> Bkz. Piotrovskiy, *Muhammad, Proroki, Ljeproroki, Kahini*, s. 9-16.

<sup>52</sup> Burada Piotrovskiy şunu ifade etmek ister: Medineliler Hz. Muhammed’i bir peygamber olarak değil, bir hakem olarak Medineye davet etmişlerdir. Çünkü Medinede araplar arasında, uzun yıllar süren ve çözülemeyen bir çok sorun ve savaşlar vardı. Hz. Muhammed’e, hakem olarak ihtiyaç duyulması ve O’nu Medineye davet etmesi sadece bundan ibarettir.

<sup>53</sup> Geniş bilgi bkz. Piotrovskiy, *O Prirode Vlasti Muhammeda*, s. 6-9.

kendisinde bulundurması ve bu vasıfları başarılı ve âhenkli bir şekilde iyi kullanmasıdır. Onlardan ayıran özelliği de, yeni bir devlet kurması ve yeni bir toplum oluşturmasıdır. Ve bu topluma yeni bir dini ve onun kurallarını, inançlarını kabul ettirmesidir. Ayrıca Piotrovskiy, yukarıda zikredilen söz konusu makalede anlatılan özelliklerin Hz. Muhammed’de aynı anda bulunması, bir nevi mucize olduğunu, fakat Müslümanların inandığı tarzda peygamberin mucizelerinden biri olmadığını ifade etmektedir.<sup>54</sup>

Sovyet ve Rus oryantalistlerinden olan, ağırlıklı olarak Kur’an ve tefsir üzerine çalışmalar yapan Rezvan Ye. A., Hz. Muhammed’in vahiy konusunu Piotrovskiy gibi düşünmektedir. Rezvan’a göre, İslam öncesi Arabistan’da kendilerinin öteki aleminden haber aldıklarına ve tebliğ ettiklerinin yukarı güç tarafından aşılıp sihirli güce sahip olduğuna inanılan birkaç grup insan (kahin, hatip, şair) olduğunu belirterek, peygamberin bunların özelliklerini kendi şahsında birleştirebildiğini ve toplumda onların fonksiyonlarını icra ettiğini, bu benzerliklerden dolayı da muarızlarının peygamberin tebliğlerini yalanladıklarını söylemektedir. Ona göre, kahin, hatip ve şairler, sadece kendilerinin “tanrı ile irtibatlarının” derecesi ile farklı olmakla kalmayıp, kendilerinin konuşma özellikleri sonucu olan bir irtibat şekli ile de farklı olmuşlardı. Kur’anî ifade stiline analizinde, peygamberin tebliğlerinin, kahin, hatip ve şairlerin söylediklerine, hem şekil hem de karakter olarak benzerlikler olduğunu göstermektedir. Kahin, hatip ve şairlerin sosyal rollerini üstlenen ve onların konuşma stillerini de alan peygamber, onlardan tanrı ile irtibat kurma şeklini de almış olmalı idi. Orta asırlarda yaşayan Müslüman alimlerin de dikkat çektikleri gibi, Tanrı ile irtibata geçmenin çeşitliliğinin çokluğu herhalde bu sebeplerden kaynaklanıyordu.<sup>55</sup>

## SONUÇ

Sonuç olarak, Rus oryantalistleri, Hz. Muhammed’in vahiy konusunu kabul etmemekle birlikte ilginç değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Hz. Muhammed’in epilepsi hastalığı olduğunu, bu hastalıktan dolayı bir takım sesler duyduğunu iddia etmişlerdir. Buna gerekçe olarak da vahyin gelişi sırasında Hz. Peygamber’de meydana gelen birtakım ruhsal değişimleri göstermektedirler. Ayrıca vahiy olgusunu hayal görmek şeklinde anlayanlar da olmuştur. “Hira’da bir gün kendisine bir hayalet göründü. İçindeki, kendisinin Tanrı’nın elçisi olduğuna dair beliren sesi buna isnat etti. Bazıları ise vahiy

<sup>54</sup> Piotrovskiy, *O Prirode Vlasti Muhammeda*, s. 6-9.

<sup>55</sup> Rezvan, *Koran i Yego Mir*, s.125-127. Bkz. Adilbayev, s. 198-198.

bilinçaltı kavramıyla açıklamaya çalışmışlardır. Hz. Muhammed'in bilinçaltına bir fikir yerleştikçe, o, bu fikri vahiy olarak dışa aktarmıştır. Ayrıca Hz. Muhammed'in vahiy konusunun ve peygamberliğinin kahinlere, şairler, hatiplere ve seyyidlere benzetildiğini görmekteyiz. Çünkü Rus oryantalizmine göre, Hz. Muhammed'den ve peygamberliğinden önce, Allah insanlarla iletişimi bunlarla (kahinlerle, şairlerle, hatiplerle ve seyyidlerle) kurmaktaydı. Yalnız, Hz. Muhammed'in diğerlerden farkı ise, Allah'ın tüm bu vasıfları Hz. Muhammed'e yüklemesidir. Yani Hz. Muhammed'in başarısı, daha önceki kahinlerden, reislerden ve şairlerden farklı olarak bu özellikleri de aynı anda taşımasıdır. Hz. Peygamber ise, bütün bunları insanlara "yeni bir din" olarak sunmuştur. Ayrıca, Hz. Muhammed'in epilepsi hastası olduğunu düşünen Rus oryantalistler, O'nun Allah ile hiç irtibatı olmadığını düşünmektedirler. Hz. Muhammed'in vahyi ve peygamberliğini kahinlere, şairlere v.s benzeten Rus oryantalistler Allah ile irtibatı olduğunu söylemektedirler. Çünkü Allah, Hz. Muhammed'in peygamberliğinden önce insanlara mesajlarını bunlar (kahinler, şairler) vasıtasıyla iletmekteydi.

#### KAYNAKLAR

- ADİLBAYEV, ALAU, Rus Oryantalistlerin Kur'an Çalışmaları, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman, Doç. Dr. A. Nedim Serinsu) Ankara, 2000.
- BARTOLD, V. V., Rabotı po İstorii İslâm'a i Arabskogo Halifata, IX, Nauka, Moskova 1966.
- BOLŞAKOV, O. G., İstoriya Halifata C. I. İslam V Aravii (570-633) Moskova, Nauka, GRVL, 1989.
- CERRAHOĞLU, İsmail, "Oryantalizm ve Batı'da Kur'an ve Kur'an İlimleri Üzerine Araştırmalar", AÜİFD, 1989, XXXI.
- JABBAROV, S., Mifologiya Korana i Ye zemniye korni, Taşkent, 1990.
- HÜSEYİN, ASAF, Oryantalizm'in İdeolojisi, çev., Bedirhan Muhib, (Oryantalistler ve İslâmiyatçılar Oryantalist İdeolojinin Eleştirisi adlı kitabın içinde), İstanbul, 1989.
- KATANOV, N. F., Jizn Muhammeda, N. N. St.Petersburg, 1875.
- KUDYEVSKOY, F, Glavnıyı Misli i Duh Korana, Kazan, 1875.
- MAKSİMOV, Yu, Pravoslavnoye Religiovedeniye, İslam, Budizm, İudaizm,



Moskova, 2008.

OSMANOV, M., Kak Sozdavalsya Koran, Nauka i Religiya, 1980, sayı 9.

OSTROUMOV, N. P., İstoriya Musulmanstva, Strannik, Kazan, 1888.

OSTROUMOV, N. P., Araviya i Koran (Proishojdeniye i Karakter İslama), Kazan, 1899.

OSTROUMOV, N. P., İslamovedeniye, Vvedeniye, Taşkent, 1914.

PIOTROVSKİY, M. B., "Araviyskiye proroki VII v.n.e." Pismenniye pamyatniki i problemi istorii kulturi narodov Vostka. (Dokladı i soobşeniya po arabistike , çast 2), Moskova, 1978

PIOTROVSKİY, M. B., Muhammed, Proroki, Ljeproroki, Kahinı, İslam V İstorii Narodov Vostoka, (Sbornik Statey) Nauka, Moskva, 1981.

PIOTROVSKİY, M. B., Proroçeskoe Dvijenie v Aravii VII v., İslam, Religiya, Obşestvo I Gosudarstvo, Moskova, 1984.

PIOTROVSKİY, M. B., O Prirode Vlasti Muhammeda", Gosudarstvennaya Vlast i Obşestvenno Politıçeskiye Strukturi v Arabskih Stranah. İstoriya i Sovremennost. Sbornik statey, Moskova, 1984.

PIOTROVSKİY, M. B., Araviyskie Kornı İslama", IV. Vsesoyuznaya konferentsiya arabistov (Erevan,, 15-17 maya, 1985 g.). Tezısı dokladov i nauçnih soobşenii, Yerevan, 1985.

REZVAN, Ye. A., Koran İ Yego Mir, St. Petersburg, 2001.

SABLUKOV, G. S., Svedeniya o Korane, Zahonopolojitelnoy Knige Muhammedanskogo Verouçeniya, Kazan, 1884.

SMİRNOV, F. A. "Zavisimost' Mnimobojestvennih Otkroveniy Korana ot Obstoyatelstv Jizni Muhammeda", Kazan', sy. XIX, 1893.

SOLOVYEV, V. S., Magomet, St. Petersburg 1896.

TORÇİNOV Ye. A., Religii Mira, Opıt Zapredelnogo, Psihothnika i Transpersonalniye Sostoyaniye, Peterburgskoye Vostokovedeniye, SPb, 1998

VASİLYEV, L. S., İstoriya Religiy Vostoka, Knijny Dom, Moskova, 2004.

VİNNİKOV, İ. N., Legenda O Prizvanii Muhammeda v Svete Etnografii, Sergeyu Fedoroviçu Oldenburgu. K Pyatidesyatiletıyu Nauçno-Obşestvennoy

deyatnosti, 1882-1932, Sbornik Statey, Leningrad, 1934

<https://ru.wikisource.org/wiki/ЭСБЕ/Брокен>

[https://ru.wikipedia.org/wiki/Брокенский\\_призрак](https://ru.wikipedia.org/wiki/Брокенский_призрак)